

Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İş Yaşam Kalitelerinin İncelenmesi*

The Examination of Work Life Quality of Physical Education Teachers

ORIJİNAL ARAŞTIRMA/
ORIGINAL RESEARCH

Mümine SOYTÜRK^{1†},
Özden TEPEKÖYLÜ Öztürk²

¹Manisa Celal Bayar Üniversitesi,
Manisa

²Pamukkale Üniversitesi, Denizli

Özet:

Amaç: Bu çalışmada birincil amaç beden eğitimi öğretmenlerinin iş yaşam kalitelerinin incelenmesidir. Ayrıca çalışmada katılımcıların iş yaşam kalitelerinin cinsiyet, çalışılan kurumun eğitim kademesi, mesleki hizmet yılı, mesleğini değiştirme isteği faktörlerine göre fark gösterip göstermediği de belirlenmeye çalışılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Araştırmaya 32 kadın, 60 erkek olmak üzere toplamda 92 beden eğitimi öğretmeni gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcıların iş yaşam kalitelerini belirlemek amacıyla McDonald (2001) tarafından geliştirilen ve Akın Kösterelioğlu (2011) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "İş Yaşam Kalitesi Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenlerine ilişkin bilgiler ise araştırmacılar tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" ile belirlenmiştir. Verilerin analizinde normal dağılan veriler için parametrik testlerden bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü ANOVA testleri kullanılırken normal dağılmayan veriler için parametrik olmayan testlerden Mann Withney-U ve Kruskal Wallis-H testleri kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırma bulguları iş yaşam kalitesi toplam puanı ve alt boyutlarında cinsiyet, mesleki hizmet yılı, çalışılan kurumun eğitim kademesi faktörlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. Mesleğini değiştirme isteği değişkenine göre ise iş doyumunu alt boyutunda mesleğini değiştirmek istemeyen beden eğitimi öğretmenlerinin puanlarının değiştirmek isteyen ve kararsız olan beden eğitimi öğretmenlerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte aynı değişkene göre iş yaşam kalitesi toplam puanı ve diğer alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Sonuç: Araştırma sonucunda beden eğitimi öğretmenlerinin iş yaşam kalitelerinin orta düzeyde olduğu, ancak iş arkadaşlarıyla ilişkilerinin oldukça iyi düzeyde olduğu, aldıkları ücret ve ek gelirlere göre ise memnuniyetsiz oldukları söylenebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi Öğretmeni, İş Yaşam Kalitesi, Meslek.

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 03.11.2017

Kabul Tarihi: 21.12.2017

Online Yayın Tarihi: 25.12.2017

Abstract:

Objectives: The primary purpose of the study is to investigate the level of quality of work life of physical education teachers. In addition the study aims to determine whether quality of work life of participants vary according to variables such as gender, educational level of the institution which the participant works, professional seniority level and their willingness to change profession.

Material and Methods: Participants of the study consisted of 32 women and 60 men with total of 92 physical education teachers who volunteered for the study. Quality of work life of the participants is measured by "Quality of Work Life Scale" developed by McDonald (2001) and adapted in Turkey by Akın Kösterelioğlu (2011). Additionally a "Personal Information Form" is utilized in order to collect data related to the demographic information of the sample and independent variables of the study. T-test and one way ANOVA test are utilized for data whose normal distribution and Mann Withney U and Kruskal Wallis H test are utilized for data whose not normal distribution.

Results: Findings indicate that the differences according to variables such as gender, worked institution's educational level and professional seniority year are not significant in total and sub-factor score. According to their willingness to change profession variable, work satisfaction factor's score of physical education teachers not requesting to change profession is high compared with who are and being unstable. It is also found that the differences according to the same variable are not significant in total and other sub-factor score.

Conclusion: The result of the study indicates that quality of work life of participants is in medium level. They are found in good pretty with colleagues associations but to be dissatisfied with their wages and additional income.

Keywords: Physical Education Teacher, Work Life Quality, Profession.

* Bu çalışma 7-9 Kasım 2014 tarihleri arasında Konya'da düzenlenen 13. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

† Sorumlu yazar: Mümine SOYTÜRK, soyturkmumine@gmail.com

GİRİŞ

Modern yaşamdaki teknolojik gelişmeler insanın yaşam kalitesini geliştirmeyi zorunluluk haline getirirken, iş hayatında da klasik yönetim yaklaşımındaki değer görmeyen insan faktörü zamanla “iş yaşam kalitesi (İYK)” kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır. İş yaşamının tarihsel sürecinde 20yy. başlarına kadar makinaların bir uzantısı olarak robotlaşmış bir sistemde çalıştırılmaya çalışan insan, neoklasik dönemde değer görmeye başlasa da çağdaş yönetim yaklaşımlarıyla beraber önem kazanmaya başlamıştır. Günümüzdeki örgütlerde insan unsuru ise gözden çıkarılarak verim alınmaya çalışılan bir faktör değil çalışma koşulları iyileştirerek verim alınmaya çalışan bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda ortaya çıkan “iş yaşam kalitesi” kavramı işletmelerde uzun yıllar göz ardı edilen insan kaynağını vurgulamaktadır (Erdem, 2010).

İş yaşam kalitesi kavramının literatürde çeşitli tanımları yapılmıştır. Newstrom ve Davis (1997) bu kavramı olumlu ve olumsuz yönleriyle geniş bir boyutta değerlendirmiştir. Buna göre çalışanların becerilerinin geliştirilmesi, sağlık, iş güvenliği, iş doyumu, ücretlendirme, fiziki koşulların iyileştirilmesi gibi olumlu konular bu kavramın öğelerini oluştururken; işe yabancılaşma, stres ve tükenmişlik gibi olumsuz konular da bu kavramla ilgilidir (Newstrom ve Davis, 1997). Bir yönetim felsefesi olarak ele alındığında ise iş yerinde çalışanlar için daha nitelikli koşulların sağlanması amacıyla çalışanların fiziksel ve psikolojik refahını yükselten, kurumsal kültürde değişimler yaratan ve tüm çalışanların değerini yükselten bir yönetim anlayışıdır (Yüçetürk, 2005). Örgütlerin verimlilik düzeyinin çalışanların verimliliğiyle paralel olduğu göz önünde bulundurulduğunda iş yaşam kalitesi önemli bir faktör olarak değerlendirilmelidir. Kondo (1999) da üretkenliğin örgüt yapısının ne kadar iyi olduğuyula değil çalışanların iş yaşam kaliteleriyle bağlantılı olduğunu vurgulamıştır (Çiçek, 2005).

İlk olarak işletmelerde ele alınan bir konu olarak karşılaşılan iş yaşam kalitesi son zamanlarda eğitim alanında da dikkat çekmeye başlamıştır (Taştan ve Erdem, 2010). Ancak, öğretmenlerin iş yaşam kalitesiyle ilgili detaylı tanımlamalar ve iş koşullarının geliştirilmesi için ne çeşit yapılanmaların teşvik edilmesi gerektiği eğitim alanı literatüründen çok örgütsel literatürde sunulmaktadır (Louis, 1998). Bu bağlamda yeni bir çalışma alanı olarak eğitim örgütleri arasında okullarda iş yaşam kalitesi; öğretmenlerin iş koşullarıyla ilgili bir kavramdır. Literatürde öğretmenlerin verimlerinin artmasını sağlayacak ideal iş yaşam kalitesi için bazı kriterler belirlenmiştir. Bunlar; saygı görmek, okul ile ilgili kararlara katılmak, iş arkadaşlarıyla sık ve

teşvik edici profesyonel etkileşimde bulunmak, yüksek bir verim duygusu, bilgi ve becerilerini kullanabilme, işini sürdürebilmek için gerekli kaynakları elde edebilme, kişisel amaçlarla okul amaçlarının birbiriyle uyumu olarak belirtilmiştir (Louis, 1998; Silverman ve Ennis, 2003). İş yaşam kalitesi yukarıda belirtilen faktörler özelinde değerlendirildiğinde öğretmenlik mesleğiyle bağlantılı farklı değişkenlerle ilişkisi kaçınılmaz gibi görünmektedir. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde de iş motivasyonu (Baleghizadeh ve Gordani, 2012), iş doyumunu (Mehta ve Mehta, 2015), işe bağlılık (Louis, 1998; Mehdipour, Shetab Boushehri, Saemi ve Rayegan, 2012), örgütsel bağlılık (Erdem, 2010; Huang, Lawler ve Lei, 2007; Yalçın ve Akan, 2016), işe yabancılaşma (Çetinkanat ve Kösterelioğlu, 2016), iş ile ilgili yeterlilik duygusu (Louis, 1998) gibi değişkenlerin öğretmenlerin iş yaşam kalitesiyle ilişkili olduğu belirtilmektedir. Ayrıca öğretmenlerin iş yaşam kalitesi arttıkça iş ile ilgili stresli durumlarla daha iyi baş edebildiklerini, yüksek öz kontrol sağladıklarını, zorluklarla daha iyi mücadele edebildiklerini ve kendilerini daha çok işlerine adanmış oldukları bildirilmiştir (Parameswari ve Kadhavan, 2014). Bu nedenle öğretmenin iş yaşam kalitesinin yüksek olması genel eğitimin amaçlarının gerçekleşmesinde önemli faktörlerden biri olarak değerlendirilebilir. Çünkü öğrenmenin niteliği öğretmenin verimliliğiyle bağlantılıdır. Beden eğitimi öğretmenleri açısından değerlendirildiğinde ise eğitim sürecinde öğrencinin bütünsel gelişimine katkıda bulunan beden eğitimi dersini yürüten öğretmenlerin çalışma koşulları da dersin karakteristiği açısından diğer branş öğretmenlerinininkine göre farklılık göstermektedir. Özellikle yukarıda söylenen öğretmenin ideal iş yaşam kalitesi kriterleriyle birlikte düşünüldüğünde; işini sürdürebilmek için gerekli kaynakların genel olarak diğer derslerden farklılık göstermesi (spor malzemeleri), okul içerisinde diğer öğretmenlerden farklı mekânlarda bulunma (spor odaları) ve diğer öğretmenlere göre iş arkadaşlarıyla etkileşimlerindeki farklılıklar, ders saatlerinin azalması veya kaldırılması sonucu bilgi ve becerilerini tam olarak kullanamamanın getirdiği verimsizlik duygusu gibi nedenlerle beden eğitimi öğretmenlerinin iş yaşam kalitesi ayrı olarak incelenmesi gereken bir çalışma alanı olarak görünmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada amaç beden eğitimi öğretmenlerinin iş yaşam kalitelerinin incelenmesidir. Ayrıca araştırmada katılımcıların iş yaşam kalitelerinin cinsiyet, çalışılan kurumun eğitim kademesi, mesleki hizmet yılı ve mesleğini değiştirme isteği faktörlerine göre fark gösterip göstermediği de belirlenmeye çalışılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Deseni ve Örneklem

Araştırma betimsel bir çalışmadır. Nicel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Çalışmanın evrenini Manisa il merkezinde görev yapan 160 beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmaya 32 kadın ($X_{(yaş)}=41.75$, $ss=6.13$) ve 60 erkek ($X_{(yaş)}=43.27$, $ss=6.73$) olmak üzere toplamda 92 beden eğitimi öğretmeni ($X_{(yaş)}=42.74$, $ss=6.53$) gönüllü olarak katılmıştır. Beden Eğitimi öğretmenlerinin hizmet yılı değişkenine göre dağılımları; 10 yıldan az hizmet yılı olanlar 12 (%13.00), 11-20 yıl arası hizmet yılına sahip olanlar 50 (%54.40) ve 21 yıldan fazla hizmet yılına sahip olanlar 30 (%32.60) şeklinde olmuştur. Katılımcıların 57'si (%62.00) ortaokulda ve 35'i (%38.00) lisede görev yapmaktadır. Mesleğini değiştirmeyi isteme/istememe değişkenine göre, mesleğini değiştirmeyi isteyenler 21 (%22.80) öğretmen ve değiştirmeyi istemeyen veya kararsız olan 71 (%77.20) öğretmen şeklinde dağılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Katılımcıların iş yaşam kalitelerini belirlemek amacıyla McDonald (2001) tarafından geliştirilen ve Akın Kösterelioğlu (2011) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "İş Yaşam Kalitesi Ölçeği (İYKÖ)" ve araştırmacılar tarafından kurgulanan "Kişisel Bilgi Formu (KBF)" kullanılmıştır.

İş Yaşam Kalitesi Ölçeği (İYK): Araştırmada veri toplamak için kullanılan İYKÖ 40 maddeden oluşan 5'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin tamamına ilişkin Cronbach Alpha değeri .90 olan ölçek toplam 7 boyuttan (Yönetici Desteği, İş ile İlgili Stres Yaşamama, Ücret ve Ek Getiriler, İş Arkadaşlarıyla İlişkiler, İletişim, İş Doyumu, Teşvik Etme Derecesi, Becerilerin Kullanımı ve Otonomi, İş Yerinde Sorumluluk ve Görev Alma) oluşmaktadır. Alt boyutların Cronbach Alpha değerleri .60 ile .83 arasında değişmektedir. Yapılan geçerlik çalışmasında KMO değeri .838 olarak hesaplanmış ve toplam varyansın %46.30'unu açıkladığı görülmüştür. Her bir boyutun özdeğerinin de 1'in üzerinde olduğu belirtilmiştir. Ölçeğin güvenilirliği için yapılan test tekrar test uygulamasında ise madde ve boyut bazında pozitif yönde istatistiksel anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Tersine maddelerin olduğu ölçekte yüksek puan iş yaşam kalitesinin iyi düzeyde olduğunu göstermektedir (Akın Kösterelioğlu, 2011). Bu çalışma için iç tutarlılık katsayısı olarak Cronbach Alpha değeri ölçeğin tamamı için .75 olarak bulunmuştur.

Kişisel Bilgi Formu (KBF): Araştırmanın bağımsız değişkenlerine ilişkin bilgiler ise araştırmacılar tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” ile belirlenmiştir. KBF’de beden eğitimi öğretmenlerinin cinsiyet, mesleki hizmet yılı, çalışılan kurumun eğitim kademesi, mesleğini değiştirme isteğine yönelik sorular bulunmaktadır.

Verilerin analizi

Verilerin analizinde frekans, aritmetik ortalama, standart sapma değerleri belirlenirken; normal dağılan veriler için parametrik testlerden bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü ANOVA testleri kullanılmış, normal dağılmayan veriler için parametrik olmayan testlerden Mann Withney-U ve Kruskal Wallis-H testleri kullanılmıştır. Tip 1 hata %5 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1: Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İYK'larına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçek Faktör	n	Σ	ss	\bar{x}	ss
İYK Toplam	92	125.83	13.2	3.14	.33
Yönetici Desteği	92	23.88	5.70	2.98	.71
İşle İlgili Stres Yaşamama	92	30.69	4.42	3.41	.49
Ücret ve Ek Getiriler	92	10.72	4.28	2.14	.85
İş Arkadaşlarıyla İlişkiler	92	15.98	2.43	3.99	.60
İletişim	92	9.95	1.95	3.31	.65
İş Doyumu, Teşvik Etm., Becerilerin Kullanımı ve Otonomi	92	20.96	3.21	3.49	.53
İş Yerinde Sorumluluk ve Görev Alma	92	13.61	3.41	2.72	.68

Tablo 1 incelendiğinde beden eğitimi öğretmenlerinin İYK'larının orta düzeyde olduğu görülmektedir ($\bar{X} = 3.14 \pm .33$). En yüksek puan aldıkları alt boyut "İş Arkadaşlarıyla İlişkiler" alt boyutu iken ($\bar{X} = 3.99 \pm .60$) en düşük puan aldıkları alt boyut ise "Ücret ve Ek Getiriler" alt boyutu ($\bar{X} = 2.14 \pm .49$) olarak belirlenmiştir.

Tablo 2a. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İYK'larının Cinsiyet Faktörüne Göre t-testi Sonucu

Ölçek Faktör	Grup	n	\bar{X}	ss	Sd	t	p
İYK Toplam	Kadın	32	125.96	13.32	90	.069	.945
	Erkek	60	125.76	13.27			
İşle İlgili Stres Y.	Kadın	32	30.25	3.62	90	.704	.484
	Erkek	60	30.93	4.80			
İş Doyumu vb.	Kadın	32	20.96	3.18	90	.003	.998
	Erkek	60	20.96	3.25			
Sorumluluk ve Görev A.	Kadın	32	13.71	2.77	90	.203	.840
	Erkek	60	13.56	3.72			

Tablo 2a'ya göre beden eğitimi öğretmenleri iş yaşam kalitesi toplam puanı ($t_{90}=.069$, $p>.05$), işle ilgili stres yaşama ($t_{90}=.704$, $p>.05$), iş doyumunu vb ($t_{90}=.003$, $p>.05$) ve sorumluluk ve görev alma ($t_{90}=.203$, $p>.05$) alt boyutlarında cinsiyetlerine göre anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Tablo 2b. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İYK'ların Cinsiyet Faktörüne Göre Mann Withney U Testi Sonucu

Ölçek Faktör	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Yönetici	Kadın	32	46.70	1494.50	953.500	.957
Desteği	Erkek	60	46.39	2783.50		
Ücret	Kadın	32	47.75	1528.00	920.000	.742
	Erkek	60	45.83	2750.00		
İş Ark.	Kadın	32	46.89	1500.50	947.500	.918
İlişkiler	Erkek	60	46.29	2777.50		
İletişim	Kadın	32	48.03	1537.00	911.000	.683
	Erkek	60	45.68	2741.00		

Tablo 2b incelendiğinde Beden eğitimi öğretmenleri iş yaşam kalitesi yönetici desteği, ücret, iş arkadaşları ile ilişkiler ve iletişim alt boyutlarında ($p>.05$) cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bunlara göre kadın ve erkek beden eğitimi öğretmenlerinin hem toplamda hem de alt boyutlar bazında iş yaşam kalitelerini benzer algıladıkları söylenebilmektedir.

Tablo 3a. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İYK'larının Mesleki Hizmet Yılı Faktörüne Göre ANOVA Sonucu

Ölçek Faktör	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
İYK Toplam	Gruplararası	212.758	2	106.379	.604	.549
	Gruplariçi	15681.797	89	176.200		
	Toplam	15894.554	91			
İşle İlgili Stres Y.	Gruplararası	39.265	2	19.632	1.003	.371
	Gruplariçi	1742.213	89	19.575		
	Toplam	1781.478	91			
Ücret	Gruplararası	45.853	2	22.927	1.253	.291
	Gruplariçi	1628.353	89	18.296		
	Toplam	1674.207	91			
İletişim	Gruplararası	4.423	2	2.211	.573	.566
	Gruplariçi	343.403	89	3.858		
	Toplam	347.826	91			
İş Doyumu vb.	Gruplararası	24.216	2	12.108	1.176	.313
	Gruplariçi	916.687	89	10.300		
	Toplam	940.902	91			
Sorumluluk ve Görev A.	Gruplararası	53.568	2	26.784	2.369	.099
	Gruplariçi	1006.117	89	11.305		
	Toplam	1059.685	91			

Tablo 3a'ya göre beden eğitimi öğretmenlerinin iş yaşam kalitelerinin mesleki hizmet yılı faktörüne göre hem toplam puanda ($F_{89}=.604$, $p>.05$) hem de işle ilgili stres yaşama ($F_{89}=1.003$, $p>.05$), ücret ($F_{89}=1.253$, $p>.05$), iletişim ($F_{89}=.573$, $p>.05$), iş doyumunu vb ($F_{89}=1.176$, $p>.05$) ve

sorumluluk ve görev alma ($F_{89}=2.369$, $p>.05$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 3b. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İYK'larının Mesleki Hizmet Yılı Faktörüne Göre Kruskal Wallis H Testi Sonucu

Ölçek Faktör	Hizmet Yılı	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	P
Yönetici Desteği	10 yıl ve az	12	49.42	2	1.029	.598
	11-20 yıl	50	43.92			
	21 yıl ve fazla	30	49.63			
İş Ark. İlişkiler	10 yıl ve az	12	41.04	2	.661	.719
	11-20 yıl	50	47.94			
	21 yıl ve fazla	30	46.28			

Tablo 3b'ye göre beden eğitimi öğretmenlerinin iş yaşam kalitelerinin mesleki hizmet yılı faktörüne göre yönetici desteği χ^2 ($sd=2$, $n=92$)=1.029, $p>.05$ ve iş arkadaşları ile ilişkiler χ^2 ($sd=2$, $n=92$)=.661, $p>.05$ alt boyutlarında anlamlı bir fark göstermemiştir. Yukarıdaki bulgulara göre beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki hizmet yılları farklı olsa da iş yaşam kalitelerini benzer düzeyde algıladıkları söylenebilmektedir.

Tablo 4a. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İYK'larının Çalışılan Kurumun Eğitim Kademesi Faktörüne Göre t-testi Sonucu

Ölçek Faktör	Grup	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
İYK Toplam	Ortaokul	57	125.84	12.89	90	.005	.996
	Lise	35	125.82	13.91			
İşle İlgili Stres Y.	Ortaokul	57	30.38	4.53	90	.855	.395
	Lise	35	31.20	4.25			
İş Doyumu vb.	Ortaokul	57	20.57	3.26	90	1.489	.140
	Lise	35	21.60	3.07			
Sorumluluk ve Görev A.	Ortaokul	57	13.73	3.61	90	.419	.676
	Lise	35	13.42	3.08			
İletişim	Ortaokul	57	9.98	2.04	90	.162	.872
	Lise	35	9.91	1.82			

Tablo 4a'ya göre beden eğitimi öğretmenlerinin İYK toplam puanı ($t_{90}=.005$, $p>.05$), işle ilgili stres yaşama ($t_{90}=.855$, $p>.05$), iş doyumu vb. ($t_{90}=1.489$, $p>.05$), sorumluluk ve görev alma ($t_{90}=.419$, $p>.05$) ve iletişim ($t_{90}=.162$, $p>.05$) alt boyutlarında çalışılan kurumun eğitim kademesi faktörüne göre ortalamalar arası anlamlı farkın olmadığı bulunmuştur.

Tablo 4b. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İYK'larının Çalışılan Kurumun Eğitim Kademesi Faktörüne Göre Mann Withney U Testi Sonucu

Ölçek Faktör	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Yönetici	Ortaokul	57	45.39	2587.50	934.500	.611
Desteği	Lise	35	48.30	1690.50		
Ücret	Ortaokul	57	49.65	2830.00	818.000	.147
	Lise	35	41.37	1448.00		
İş Ark.	Ortaokul	57	46.18	2632.50	979.500	.884
İlişkiler	Lise	35	47.01	1645.50		

Tablo 4b'ye göre beden eğitimi öğretmenleri İYK yönetici desteği (U=934.500, p>.05), ücret (U=818.000, p>.05), iş arkadaşları ile ilişkiler (U=979.500, p>.05) alt boyutlarında çalışılan kurumun eğitim kademesi faktörüne göre anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Bunlara göre ortaokul ve liselerde görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin hem toplamda hem de alt boyutlar bazında iş yaşam kalitelerini benzer algıladıkları söylenebilmektedir.

Tablo 5a. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İYK'larının Mesleğini Değiştirme İsteği Faktörüne Göre t-test Sonucu

Ölçek Faktör	M. Değiştirme İsteği	N	\bar{X}	S	Sd	t	p
İYK Toplam	Evet	21	123.66	11.18	90	.855	.395
	Hayır/Kararsız	71	126.47	13.76			
İşle İlgili Stres Y.	Evet	21	29.71	4.62	90	1.159	.249
	Hayır/Kararsız	71	30.98	4.35			
İş Doyumu vb.	Evet	21	19.04	3.08	90	3.277	.001*
	Hayır/Kararsız	71	21.53	3.04			
Sorumluluk ve Görev A.	Evet	21	13.76	3.67	90	.216	.829
	Hayır/Kararsız	71	13.57	3.35			

p<.05

Tablo 5a'ya göre beden eğitimi öğretmenleri iş yaşam kalitesi alt boyutlarında mesleğini değiştirme isteği faktörüne göre iş doyumu vb. alt boyutunda anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir (t₉₀=3.277, p<.05). Buna göre mesleğini değiştirmek istemeyen ve kararsız olanların İYK'larını mesleğini değiştirmek isteyenlere göre iş doyumu, teşvik etme, becerilerin kullanımı ve otonomi alt boyutunda daha yüksek algıladıkları görülmektedir.

Tablo 5b. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İYK'larının Mesleğini Değiştirme İsteği Faktörüne Göre Mann Withney U Testi Sonucu

Ölçek Faktör	M. Değiştirme İsteği	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Yönetici Desteği	Evet	21	45.07	946.50	715.500	.780
	Hayır/Kararsız	71	46.92	3331.50		
Ücret	Evet	21	47.00	987.00	735.000	.922
	Hayır/Kararsız	71	46.35	3291.00		
İş Ark. İlişkiler	Evet	21	45.52	956.00	725.000	.847
	Hayır/Kararsız	71	46.79	3322.00		
İletişim	Evet	21	45.02	945.50	714.500	.770
	Hayır/Kararsız	71	46.94	3332.50		

Tablo 5b'ye göre beden eğitimi öğretmenleri İYK yönetici desteği (U=715.500, p>.05), ücret (U=735.000, p>.05), iş arkadaşları ile ilişkiler (U=725.000, p>.05) ve iletişim (U=714.500, p>.05) alt boyutlarında (p>.05) mesleğini değiştirme isteği faktörüne göre anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Buna göre mesleğini değiştirmek isteyenler, kararsız kalan ve değiştirmek isteyenler yönetici desteği, ücret, iş arkadaşları ile ilişkiler ve iletişim alt boyutlarında İYK'larını benzer düzeyde algılamışlardır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma bulguları beden eğitimi öğretmenlerinin iş yaşam kalitelerini orta düzeyde algıladıklarını göstermektedir. Ayrıca alt boyutlar bazında değerlendirildiğinde en yüksek puan alınan alt boyutun “iş arkadaşlarıyla ilişkiler” en düşük puan alınan alt boyutların ise “ücret/ek getiriler” ve “iş yerinde sorumluluk/görev alma” olduğu görülmektedir. Mehdipour ve ark. (2012) da çalışmalarında beden eğitimi öğretmenlerinin iş yaşam kalitelerinin orta düzeyde olduğunu bulmuşlardır. Baleghizadeh ve Gordani (2012) yabancı dil öğretmenleri üzerinde yaptıkları çalışmada katılımcıların iş yaşam kalitelerini orta düzeyde algıladıklarını ve sosyal etkileşim boyutunda en yüksek puanı aldıklarını belirtmişlerdir. Benzer olarak Taştan ve Erdem (2010)'in çalışmalarında da ilkökul öğretmenlerinin arkadaşlarıyla ilişkilerinin iyi düzeyde olduğu bulunmuştur. Brezilya'daki beden eğitimi öğretmenleri üzerinde yapılan diğer bir araştırmanın sonuçları da bu çalışmayla benzerlik göstermiş İYK alt boyutları bazında değerlendirildiğinde öğretmenler ücretlerden ve çalışma koşullarından memnun olmadıklarını, iş-serbest zaman dengesinin iyi sağlanmadığını söylemişlerdir (Moreira, Nascimento, Sonoo ve Both, 2010). Beden eğitimi dersi diğer derslerden farklı olarak sınıf ortamında yürütülemeyen belirli bir büyüklükteki, fiziksel aktivite yapmaya uygun açık ve/veya kapalı alanlara ihtiyaç duyulan, ders

içeriğine bağlı olarak farklı spor branşlarına özgü spor malzemeleriyle uygulanması gereken bir ders olarak karşıya çıkmaktadır. Her okul bu fiziki donanımı sağlayamadığı gibi müfredatta uygulanması beklenen her spor branşı için gerekli spor malzemeleri de her okulda bulunamaya bilmektedir. Beden eğitimi öğretmenleri ile yapılan bir çalışmada çalıştıkları okullardaki fiziki donanım ve spor alt yapısının istenilen düzeyde olmadığını söylemişlerdir (Ulucan, Türkçapar ve Cihan, 2012). Ayrıca başka bir çalışmada da beden eğitimi dersini uygulamada karşılaşılan zorluklar nedeniyle öğretmenlerin beklentilerini tam olarak karşılayamadıklarını ve hedeflerini gerçekleştiremediklerini söylemişlerdir (Aras, 2000). Bununla birlikte ders içi müfredatı yürütmenin yanı sıra branşıyla ilgili ders dışı faaliyetleri yürütmek, Milli bayramlar ve özel günlerin planlanması ve yürütülmesinde aktif görev almak ve öğrencilerle çeşitli gösterileri organize etmek de beden eğitimi öğretmenlerinin görev ve sorumluluk alanına girmektedir. Bu da öğretmenler için fazladan iş yükü olarak algılanıyor olabilir. Bu anlam da iş-ücret dengesinin sağlanamadığını düşünüyor olabilirler. Bu nedenlerle mesleki bilgi ve becerilerini tam olarak uygulayamamanın beraberinde getirdiği yetersizlik ve verimsizlik duyguları, ücret ve ek getiriler anlamındaki tatminsizlik gibi nedenlerle İYK'larını orta düzeyde algılamış olabilirler.

İş yaşam kalitesi toplam puanı ve alt boyutlarında cinsiyet faktörüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgu Türkiye'de kadın ve erkek beden eğitimi öğretmenlerinin aynı çalışma ortamında aynı ders saatinde ders işlemeleri, milli bayramlar gibi etkinlikleri beraber planlama ve yürütmeleri, gerekli malzeme alımı ve korunmasındaki karar ve sorumluluk mekanizmasında ortaklaşa çalışmaları, diğer öğretmenlerden izole olmuş spor odasını paylaşmaları gibi durumlardan kaynaklanıyor olabilir. Literatüre incelendiğinde bu çalışmanın aksine Mehdipour ve ark. (2012)'nin beden eğitimi öğretmenleri üzerinde yaptıkları çalışmada kadınların İYK'larının erkelere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Akın Kösterelioğlu (2011)'nin çalışmasında ise ilköğretim okulu öğretmenlerinin İYK toplam puanı ve yönetici desteği, stres, iletişim, iş arkadaşlarıyla ilişkiler ve iş doyumunu alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunmazken; ücret ve ek gelirler boyutunda erkeklerin ve iş yerinde görev ve sorumluluk alma alt boyutunda ise kadınların daha yüksek İYK'ya sahip oldukları belirlenmiştir. Özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenler üzerinde yapılan diğer bir çalışmada ise mesleki tatmin ve eşduyum yorgunluğu alt boyutlarına göre cinsiyetler arası İYK'da fark bulunmazken tükenmişlik alt boyutunda kadın öğretmenler İYK'larını daha yüksek algılamışlardır (Çelik ve Tabancalı, 2012). Parameswari ve Kadhavan (2014) da çalışmalarında erkek öğretmenlerin iş yerinde

kontrol ve çalışma şartları bazında İYK'larını kadınlara göre daha iyi algıladıklarını ancak diğer alt boyutlarda bir fark olmadığını belirtmişlerdir.

İş yaşam kalitesi toplam puanı ve alt boyutlarında mesleki hizmet yılı faktörüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Mehdipour ve ark. (2012)'nin beden eğitimi öğretmenleri üzerinde yaptıkları çalışmada mesleki hizmet yılı faktörü iş yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir fark yaratmamıştır. Akın Kösterelioğlu (2011)'nin çalışmasında ise İYKÖ'nün alt boyutlarından ücret boyutunda mesleki kıdem açısından anlamlı bir fark bulunurken diğer alt boyutlarda ve İYK toplam puanında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Çelik ve Tabancalı (2012)'nin özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenler üzerinde yaptıkları çalışmada ise mesleki hizmet yılı çeşitli alt boyutlarda anlamlı farklılıklar göstermiştir.

İş yaşam kalitesi toplam puanı ve alt boyutlarında çalışılan kurumun eğitim kademesi faktörlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Akın Kösterelioğlu (2011)'nin ilköğretim okulu öğretmenleri üzerinde yaptığı çalışmada benzer olarak İYK toplam puanı ve alt boyutlarında sınıf öğretmenleri ve branş öğretmenleri arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Çelik ve Tabancalı (2012)'nin çalışmalarında ise genel olarak değerlendirildiğinde özel eğitim merkezlerinde çalışan ilköğretim ve ortaöğretim öğretmenlerinin İYK'larının iş eğitim okul ve merkezlerinde çalışan öğretmenlere göre daha düşük algıladıkları görülmüştür.

Mesleğini değiştirme isteği değişkenine göre ise iş doyumunu alt boyutunda mesleğini değiştirmek istemeyen beden eğitimi öğretmenlerinin puanlarının değiştirmek isteyen ve kararsız olan beden eğitimi öğretmenlerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte aynı değişkene göre İYK toplam puanı ve diğer alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatür incelendiğinde Akın Kösterelioğlu (2011)'nin çalışmasında genel olarak işe yabancılaşma arttıkça İYK'ın azaldığı görülürken; iş doyumunu alt boyutunun da işe yabancılaşmayla negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Louis (1998)'in çalışmasında işe bağlılıkla İYK arasında pozitif bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Benzer olarak Yıldız (2013)'in spor işletmelerinde yaptığı çalışmada işten ayrılma niyetiyle İYK arasında negatif bir ilişkinin olduğu belirtilmiştir.

Sonuç olarak; beden eğitimi öğretmenlerinin iş yaşam kalitelerini orta düzeyde algıladıkları, iş yaşam kalitelerini iş arkadaşlarıyla ilişkileri bazında değerlendirildiğinde oldukça iyi olduğunu

ancak aldıkları ücret ve ek gelirlere memnuniyetsiz oldukları söylenebilmektedir. Ayrıca kişisel ve mesleki özellikleriyle ilgili cinsiyet, hizmet yılı, çalışılan eğitim kademesi gibi faktörlerin değil de mesleğini değiştirmek istiyor olmalarının işlerinden sağladıkları doyumunu düşürdüğü görülmekte ve iş yaşam kalitelerini olumsuz etkilediği söylenebilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akın Kösterelioğlu, M. (2011). *İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin İş Yaşam Kalitesi ile İşe Yabancılaşması Arasındaki İlişki*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Aras, A. E. (2000). *İlköğretim Okullarında Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Sorunlar*: Eskişehir İl Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Baleghizadeh, S. ve Gordani, Y. (2012). Motivation and Quality of Work Life among Secondary School EFL Teachers. *Australian Journal of Teacher Education*, 37(7), 29–42. doi:10.14221/ajte.2012v37n7.8
- Çelik, K. ve Tabancalı, E. (2012). Özel Eğitim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin İş/Çalışma Yaşam Kalitesi, (11), 31–38.
- Çetinkanat, A. C. ve Kösterelioğlu, M. A. (2016). Relationship between Quality of Work Life and Work Alienation: Research on Teachers i. *Universal Journal of Educational Research*, 4(8), 1778–1786. doi:10.13189/ujer.2016.040806
- Çiçek, D. (2005). *Örgütlerde Motivasyon ve İş Yaşam Kalitesi: Bir Kamu Kuruluşundaki Yönetici Personelin Motivasyon Seviyelerinin Tespit Edilerek İş Yaşam Kalitesinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma*. Çukurova Üniversitesi.
- Erdem, M. (2010). Öğretmen Algılarına Göre Liselerde İş Yaşamı Kalitesi ve Örgütsel Bağlılıkla İlişkisi, 16(4), 511–536.
- Huang, T.-C., Lawler, J. ve Lei, C.-Y. (2007). The effects of quality of work life on commitment and turnover intention. *SOCIAL BEHAVIOR AND PERSONALITY*, 35(6), 735–750.
- Louis, K. S. (1998). Effects of Teacher Quality of Work Life in Secondary Schools on Commitment and Sense of Efficacy. *School Effectiveness and School Improvement*, 9(1), 1–27.
- Mehdipour, A., Shetab Boushehri, S. N., Saemi, E. ve Rayegan, A. (2012). Relationship between the quality of working life and job involvement of Iranian physical education teachers. *Studies in Physical Culture & Tourism*, 19(4), 185–190.
- Mehta, P. ve Mehta, B. (2015). Quality of Work Life and Job Satisfaction among Govt. Secondary School Teachers of Haryana. *Indian Journal of Health and Wellbeing*, 6(3), 269–299.
- Moreira, H. de R., Nascimento, J. V., Sonoo, C. N. ve Both, J. (2010). Quality of life of teaching in Physical Education of Parana state, Brazil [Qualidade de vida do trabalhador docente em Educação Física do estado do Paraná, Brasil]. *Revista Brasileira de Cineantropometria e Desempenho Humano*, 12(6), 435–442. doi:10.5007/1980-0037.2010v12n6p435
- Newstrom, J. W. ve Davis, K. (1997). *Organizational Behavior: Human Behavior at Work* (Tenth Edition.). McGraw-Hill Education.
- Parameswari, J. ve Kadiravan, S. (2014). Quality of work life and hardiness of school teachers. *Indian Journal of Health and Wellbeing Indian Association of Health*, 5(4), 457–460. http://www.iahrw.com/index.php/home/journal_detail/19#list adresinden erişildi.
- Silverman, S. J. ve Ennis, C. D. (2003). *Student Learning in Physical Education: Applying Research to Enhance Instruction*. (Second Edition.). USA: Human Kinetics.
- Taştan, M. ve Erdem, M. (2010). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin İş Yaşam Kalitesi ile Örgütsel Değer Algıları Arasındaki İlişki Düzeyi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 92–113.
- Uluçan, H., Türkçapar, Ü. ve Cihan, B. B. (2012). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Meslekte Karşılaştıkları Sorunların İncelenmesi (Kırşehir İli Uygulaması). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt*, 13(2), 265–277. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/15958> adresinden erişildi.
- Yalçın, S. ve Akan, D. (2016). Okul Yöneticilerinin Liderlik Stilleri ile Öğretmenlerin İş Yaşam Kalitesi ve Örgütsel Bağlılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59), 1138–1156. doi:10.17755/esosder.93688
- Yüctürk, E. E. (2005). Türkiye’de İş Yaşam Kalitesini Ve Verimliliği Azaltan Gizli Bir Sendrom: Yıldırma (Mobbing). *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, 20(231), 97–108.